

Автори:

Балакірєва О. М., канд. соціол. наук;

Бондар Т. В., канд. соціол. наук;

Головенько В. А., канд. політ. наук

Підготовлено та видано ВМГО „Клуб міжнародного співробітництва „Мандри” та ГО „Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка” за підтримки Державної служби молоді та спорту України в рамках реалізації програми „Ціннісні орієнтації сучасної молоді України”.

Ц62 **Ціннісні орієнтації сучасної молоді України (за результатами досліджень)** : Інформаційна брошура. – К.: СПД Соколянський А.Ю, 2011. – 23 с.

У брошурі представлені результати соціологічного дослідження „Трансформація ціннісних орієнтацій сучасної молоді України за роки незалежності”, проведеного у грудні 2011 р. ГО „Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка” та ВМГО „Клуб міжнародного співробітництва „Мандри” за підтримки Державної служби молоді та спорту України.

Видання адресовано державним службовцям, що відповідальні за реалізацію молодіжної політики, науковцям, молодіжним лідерам, молоді.

© ГО „Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка”, 2011

© ВМГО „Клуб міжнародного співробітництва „Мандри”, 2011

ЗМІСТ

Вступ

Методологія дослідження

Умови, в яких здійснюється трансформація ціннісних орієнтацій української молоді

Рейтинг життєвих цінностей молоді

Сім'я у рейтингу цінностей молоді

Оцінка молодими людьми стану свого здоров'я

Ставлення молоді до свого соціального становища, до праці

Молодь і релігія

Моральні цінності молодих людей

Усвідомлення молоддю свого місця у суспільстві

Ставлення молоді до джерел інформації, до мови

Участь молодих людей в організаціях громадянського суспільства

ВИСНОВКИ

Вступ

За даними останньої доповіді ООН про становище молоді, нині у світі проживає 1 218 млн. молодих людей віком 15–24 років¹, що становить 17,6% населення. При цьому, у більш розвинених країнах ця частка становить 12,8%, у менш розвинених – 18,7%, в найменш розвинених країнах – 20,2%.

В Україні на початок 2011 р. молодь такого віку нараховувала 6 252 тис. осіб, що становить 13,7% населення. Враховуючи ж те, що молодими в нашій країні законодавчо вважають тих кому 14–35 років, то молодь в Україні нині нараховує 14 548 тис. осіб або майже третину населення – 31,9%. При цьому, з часу завоювання незалежності й до середини „нульових років” частка молодих людей такого віку хоча й невеликими темпами але все ж зростала, то з 2006 р. вона почала дещо скорочуватися.

Очевидно, що за умови належної підтримки духовного, інтелектуального та фізичного потенціалу такий потужний людський ресурс є запорукою досягнення високого рівня економічного, політичного суспільного розвитку в цілому.

У пострадянських суспільствах в умовах динамічного суспільного розвитку, зміною ідеологічних засад їх функціонування особливого значення набувають проблеми ціннісних орієнтацій молодих людей. Для України це стає актуальним ще й тому, що молоде покоління зростає та виховується в умовах перманентних політичних та економічних криз.

Загальну структуру ціннісного світу сучасної української молоді та тенденції його розвитку в сучасних умовах, пріоритети молодих людей стосовно ціннісних орієнтацій та їх ієрархізацію дозволяють побачити моніторингові опитування молоді, які проводять ряд соціологічних центрів країни. До таких відноситься й Український інститут соціальних досліджень ім. О. Яременка, який, зокрема, у грудні 2011 р. спільно із всеукраїнською молодіжною громадською організацією „Клуб міжнародного співробітництва „Мандри” за підтримки Державної служби молоді та спорту України провели соціологічне дослідження „Трансформація ціннісних орієнтацій сучасної молоді України за роки незалежності”.

Цільова група опитування : молодь України віком 14–35 років.

Тип дослідження: репрезентативне опитування населення України віком 14–35 років.

Вибіркова сукупність: багатоступенева, територіально-поселенська, стратифікована, репрезентативна для населення України віком 14–35 років за ознаками: тип поселення, стать, вік, область.

Опитування проведено у 26 територіально-адміністративних одиницях України – 24 областях, АР Крим та м. Києві.

Загальна кількість опитаних складе 1002 респонденти. Стандартні відхилення при достовірності 95 відсотків і співвідношення змінних від 0,1 : 0,9 до 0,5 : 0,5 становитимуть 1,90 – 3,16 відсотка.

Підготовка кадрів: Опитування в регіонах проводилося молодими спеціалістами, які працюють у сфері гуманітарних наук. Для збору необхідної інформації з дотриманням вимог та забезпечення достовірності й надійності даних проведено тренінг зі збору даних, до якого залучалися співробітники Українського інституту соціальних досліджень імені Олександра Яременка.

Метод дослідження: індивідуальне інтерв'ю ("віч-на-віч") за місцем проживання молодої людини.

Етичні засад дослідження: Усім учасникам дослідження повідомлена назва та контактні дані організаторів дослідження для того, щоб вони мали змогу звернутися до

¹ ця міжнародна організація, як і ряд інших авторитетних міжнародних структур, саме цей вік визначає молодіжним віком

них, маючи будь-які питання щодо дослідження. Потенційні учасники поінформовані про те, що їхня участь у дослідженні є суворо добровільною, а також, що вони мають право відмовитися від участі в дослідженні.

Представлений аналіз, підготовлено за підсумками грудневого 2011 р. соціологічного опитування молоді, який передбачає аналіз ціннісних орієнтації молодих людей віком від 14 до 35 років. Узагальнення оцінок такого широкого загалу, звичайно, викликає певні труднощі, адже настрої, цінності 14–24-річних дуже вже відрізняються від показників 30–35-річних. Але соціологів у такі вікові межі „загнало” законодавство України, яке останнім часом визначає, що до молоді необхідно відносити громадян віком від 14 до 35 років.

УМОВИ, В ЯКИХ ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ ТРАНСФОРМАЦІЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Дослідження молоді представляє науковий інтерес як для розуміння цієї соціальної групи, так і для пояснення перспектив розвитку суспільства в цілому. Транзитивні траєкторії суспільного розвитку, накопичення протиріч, трансформація інститутів соціалізації, формування нової інституційної системи, економічні та соціальні реформи, структурні зміни ринку праці, інновації, інтеграційно-глобалізаційні процеси – все це впливає на систему цінностей, орієнтацій та норм.

Аналіз соціологічних та статистичних даних показує, що, незважаючи на певні позитивні зрушення, трансформація ціннісних орієнтацій сучасної молоді відбувається в складних умовах:

- значна частина молоді заявляє, що їй в житті не вистачає можливості працювати з повною віддачею (у 1996 р. таких було 43%, а в 2010 р. – 33%);
- не вистачає вміння жити в нових суспільних умовах (39 та 24%);
- не хватало впевненості в своїх силах (25 та 25%);
- не достатньо сучасних економічних (57 та 42%) та сучасних політичних знань (43 та 25%) (табл. 1);²
- 5,0% молодих людей вважають, що по сусідству з ними часто трапляється пограбування, 50,0% відмітили споживання алкоголю на вулиці, 2,4% – про прояв расистської поведінки, 3,6% – про продаж наркотиків на вулиці, 8,9% – про втручання міліції чи військових у приватне життя людей (табл. 2–5).³

Таблиця 1. Відповіді молодих людей віком від 18 до 35 років на запитання стосовно того, чого їм не вистачає в житті, %

	Роки проведення досліджень							
	1996	1998	2000	2002	2005	2006	2008	2010
Вміння жити в нових суспільних умовах	39	36	33	26	26	25	25	24
Упевненості в своїх силах	25	26	29	27	29	23	25	25
Ініціативи і самостійності у розв'язанні життєвих проблем	23	27	27	25	25	22	20	24
Можливості працювати з повною віддачею	43	48	49	40	33	31	28	33
Сучасних політичних знань	43	42	32	36	33	31	30	25
Сучасних економічних знань	57	56	49	51	51	42	43	42

Таблиця 2. Розподіл відповідей молодих людей на запитання: "Наскільки часто* по сусідству з Вами трапляється нижчеперелічене?", за віком, %

	Серед усіх	14–17 років	18–24 роки	25–29 років	30–35 років
Пограбування	5,0	3,4	5,5	4,5	6,0
Споживання алкоголю на вулиці	50,0	46,9	49,6	52,6	49,5
Втручання міліції чи військових у приватне життя людей	8,9	10,2	9,9	8,6	6,9
Расистська поведінка	2,4	2,0	1,5	4,9	0,9
Продаж наркотиків на вулиці	3,6	2,0	3,8	4,1	3,7

* Сума відповідей „Дуже часто” та „Часто”.

² Джерело: дані моніторингу Інституту соціології НАН України.

³ Джерело: дані опитування, проведеного у грудні 2011 р. Українським інститутом соціальних досліджень ім. О. Яременка.

Таблиця 3. Що, на думку молодих людей віком від 18 до 35 років, має бути найважливішим у найближчі 10 років, %⁴

	Роки проведення досліджень		
	1996	2006	2011
Високе економічне зростання	77,4	75,7	74,3
Забезпечення надійної обороноздатності країни	5,6	5,6	7,4
Створення більше можливостей для людей впливати на те, що відбувається у них на роботі, за місцем проживання тощо	9,9	16,3	14,5
Намагатися зробити наші міста і села гарнішими	4,0	1,6	3,4
Немає відповіді	3,1	0,9	0,5

Таблиця 4. Що, на думку молодих людей віком від 18 до 35 років, для них є найбільш важливе, %

	Роки проведення досліджень				
	1996	1999	2006	2008	2011
Підтримувати порядок у країні	55,3	49,5	38,4	35,7	33,9
Надання народу можливості більше впливати на прийняття урядом важливих рішень	17,5	23,6	21,8	25,5	23,9
Боротьба із зростанням цін	22,4	20,4	36,3	35,8	38,6
Захист свободи слова	2,7	2,1	3,5	2,0	3,3
Важко відповісти, немає відповіді	2,1	4,5	–	1,0	0,4

Таблиця 5. Що, на думку молодих людей віком від 18 до 35 років, для них є найважливіше, %

	Роки проведення досліджень		
	1996	2006	2011
Стабільна економіка	68,0	64,7	72,6
Перехід до більш гуманного суспільства, в якому цінується особистість	14,1	19,4	11,6
Перехід до суспільства, в якому ідеї ціняться більше, ніж гроші	2,5	6,5	6,9
Боротьба зі злочинністю	13,2	8,3	8,6
Важко відповісти, немає відповіді	2,2	1,1	0,4

⁴ Джерело: Таблиці 3–5 пораховані авторами за даними моніторингу Українського інституту соціальних досліджень ім. О.Яременка.

РЕЙТИНГ ЖИТТЄВИХ ЦІННОСТЕЙ МОЛОДІ

Нові покоління успадковують „батьківські” (традиційні) цінності й водночас виробляють сучасні (постмодерністські).

У рейтингу життєвих цінностей перше місце впродовж усіх років незалежності займає сім'я (у 2011 р. перевагу їй віддали 99,4% опитаних), далі йдуть друзі (94,4%), робота (83,9%), вільний час (87,6%), значно відстають релігія (54,8%) та політика (21,7%) (табл. 6).

Таблиця 6. Оцінка молоддю як важливих в її житті наведених нижче цінностей, %*⁵

	Роки проведення досліджень				
	1996	1999	2006	2008	2011
Сім'я	97,5	95,7	99,1	97,8	99,4
Друзі	91,8	90,6	93,8	89,9	94,4
Вільний час	77,3	76,7	87,1	85,2	87,6
Політика	23,6	29,6	31,2	24,2	21,7
Робота	84,4	88,8	83,4	93,1	83,9
Релігія	49,4	41,4	46,6	57,0	54,8

* Сума відповідей „Дуже важливо” та „Скоріше важливо”

СІМ'Я У РЕЙТИНГУ ЦІННОСТЕЙ МОЛОДІ

Незважаючи на високу цінність сім'ї для молоді, ставлення до неї впродовж років незалежності зазнало значних змін:

– за даними Держстату України, в Україні, як і в інших країнах, з року в рік суттєво зростає частка дітей народжених жінками, які не перебували у зареєстрованому шлюбі (у країнах Європейського Союзу у 1990 р. ця частка становила 17,4%, у 2009 р. – 37,4%, в Україні – відповідно 11,2 та 21,2%);

– зростає кількість тих, хто живе разом як шлюбна пара, але офіційно шлюб не зареєстровано (у 1996 р. таких було 3,2%, у 2006 р. – 6,2%, а в 2011 р. – 8,8%); у 2010 р. серед тих, хто має партнера, з яким пов'язують постійні інтимні стосунки, 11% сказали, що вони перебувають у шлюбі, без офіційної реєстрації, ще 27% відповіли, що їх пов'язують стійкі інтимні стосунки (але не шлюб); 42% серед тих, хто не перебуває в шлюбі та планує подружнє життя в майбутньому, хотіли б, щоб шлюб починався з випробувального етапу (незареєстрованого шлюбу) з подальшою реєстрацією;

– нині молодь орієнтується на дво-одностаттєву сім'ю, що, з погляду відтворення населення, явно недостатньо, проте в реальному житті планують народити ще менше дітей (за даними квітневого опитування 2010 р., 69% опитаних вважають, що в ідеалі в сучасній сім'ї має бути дві дитини, проте планують стільки народити лише 51% респондентів) (табл. 7–14).

⁵ Джерело: Пораховано авторами за даними моніторингу Українського інституту соціальних досліджень ім. О.Яременка.

Таблиця 7. Сімейний стан молодих людей віком від 18 до 35 років, %⁶

	Роки проведення досліджень		
	1996	2006	2011
Перебувають у шлюбі (офіційно зареєстрований шлюб)	61,3	41,4	45,0
Живуть разом як шлюбна пара (офіційно шлюб не зареєстровано)	3,2	6,2	8,8
Розлучені, тобто розлучення юридично оформлено, разом не живуть	4,2	3,7	5,2
Живуть окремо, але розлучення не оформлено	0,6	0,8	0,6
Удівці/удови	0,6	0,2	0,2
Не одружені/не заміжні(в т. числі не маю права за віком)	29,6	47,1	40,0

Таблиця 8. Відповіді молодих людей щодо характеру їхніх партнерських стосунків, %⁷

	Серед усіх	Серед тих, хто має партнера, з яким пов'язують постійні інтимні стосунки,
Ми перебуваємо у зареєстрованому шлюбі	39	62
Ми перебуваємо у шлюбі, без офіційної реєстрації	6	11
Нас пов'язують стійкі інтимні стосунки (але не шлюб)	17	27
Немає партнера, з яким пов'язують постійні інтимні стосунки	38	

Таблиця 9. Відповіді молодих людей на запитання „Якщо зараз Ви не перебуваєте у шлюбі, то чи плануєте подружнє життя в майбутньому (маєте намір взяти шлюб)?”, %

	Серед усіх	Серед тих, хто не перебуває в шлюбі
Так	42	75
Ні	12	22
Немає відповіді	2	3
Перебувають у шлюбі	44	

Таблиця 10. Форми шлюбного партнерства, яку в майбутньому планують обрати молоді люди, %

	Серед усіх	Серед тих, хто не перебуває в шлюбі та планує подружнє життя в майбутньому
Одразу офіційно зареєструвати свій шлюб	22	54
Хотів би,об шлюб починався з випробувального етапу (незареєстрованого шлюбу) з подальшою реєстрацією	18	42
Планую жити у незареєстрованому шлюбі (шлюбному партнерстві)	2	4
Відсоток тих, хто не перебуває в шлюбі та не планує подружнє життя в майбутньому	58	

⁶ Джерело: Пораховано авторами за даними моніторингу Українського інституту соціальних досліджень ім. О.Яременка.

⁷ Джерело: Таблиці 8–13 підготовлені за матеріалами опитування „Демографічна складова молодіжної політики”, проведеного УІСД ім. О. Яременка та Центром „Соціальний моніторинг” у квітні 2010 р.

Таблиця 11. Відповіді молодих людей на запитання „Як Ви думаєте, скільки дітей має бути в сучасній сім’ї (в ідеалі, безвідносно до Ваших планів)?”, %

Жодної дитини	1
Одна дитина	14
Дві дитини	69
Три дитини	14
Чотири дитини та більше	2

Таблиця 12. Відповіді молодих людей на запитання стосовно того, скільки дітей вони планують мати, %

1 дитину	16
2 дитини	51
3 дитини	9
4 дитини та більше	3
Стільки, скільки народиться	6
Не знаю	13
Взагалі не планую мати дітей	2

Таблиця 13. Відповіді молодих людей на запитання „Що може вплинути на Вашу поведінку мати більшу чи бажану кількість дітей?”, %

(варіанти відповіді: А) Якомога скоріше народили б дитину; В) Народили б дитину у найближчі 2–3 роки; С) Народили б дитину через 4–5 років або пізніше; D) Ніяк не вплине на мої плани; НВ) Немає відповіді).

	А	В	С	D	НВ
Підвищення рівня оплати праці	15	18	20	44	3
Запровадження вагомих податкових пільг для сімей з дітьми	12	20	20	46	2
Збільшення одноразової допомоги при народженні дитини	13	21	21,5	42,5	2
Розширення мережі дитячих дошкільних закладів з якісними послугами за доступними цінами	8,5	16,5	20,5	51,5	3
Поліпшення житлових умов нашої сім’ї	15	21	20	42	2
Підвищення соціального престижу батьківства і материнства	8	16	19	54	3
Збереження безкоштовної якісної середньої освіти	9	16	20	52	3
Доступність безкоштовної вищої освіти	9	16	21	50	4
Підвищення доступності належного та якісного медичного обслуговування для дітей	13	19	21	43	4
Запровадження щомісячної допомоги на дітей (до повноліття) усім сім’ям	17	20	21	39	3
Поширеність та доступність гнучкого графіку роботи для працюючих батьків з маленькими дітьми	11	17	20,5	48,5	3

Таблиця 14. Частка дітей народжених жінками, які не перебували у зареєстрованому шлюбі, у країнах Європейського Союзу та в Україні, %⁸

	Роки проведення досліджень					
	1960	1970	1980	1990	2000	2009
Європейський Союз-27	*	*	*	17,4	27,4	37,4
Австрія	13,0	12,8	17,8	23,6	31,3	39,3
Бельгія	2,1	2,8	4,1	11,6	28,0	45,7
Болгарія	8,0	8,5	10,9	12,4	38,4	53,4
Великобританія	5,2	8,0	11,5	27,9	39,5	46,3
Греція	1,2	1,1	1,5	2,2	4,0	6,6
Данія	7,8	11,0	33,2	46,4	44,6	46,8
Естонія	*	*	*	27,2	54,5	59,2
Ірландія	1,6	2,7	5,9	14,6	31,5	33,3
Іспанія	2,3	1,4	3,9	9,6	17,7	31,4
Італія	2,4	2,2	4,3	6,5	9,7	23,5
Кіпр	*	0,2	0,6	0,7	2,3	11,7
Латвія	11,9	11,4	12,5	16,9	40,3	43,5
Литва	*	3,7	6,3	7,0	22,6	27,9
Люксембург	3,2	4,0	6,0	12,8	21,9	32,1
Мальта	0,7	1,5	1,1	1,8	10,6	27,4
Німеччина	7,6	7,2	11,9	15,3	23,4	32,7
Нідерланди	1,4	2,1	4,1	11,4	24,9	43,3
Польща	*	5,0	4,8	6,2	12,1	20,2
Португалія	9,5	7,3	9,2	14,7	22,2	38,1
Румунія	*	*	*	*	25,5	28,0
Словаччина	4,7	6,2	5,7	7,6	18,3	31,6
Словенія	9,1	8,5	13,1	24,5	37,1	53,6
Угорщина	5,5	5,4	7,1	13,1	29,0	40,8
Фінляндія	4,0	5,8	13,1	25,2	39,2	40,9
Франція	6,1	6,8	11,4	30,1	42,6	52,9
Чехія	4,9	5,4	5,6	8,6	21,8	38,8
Швеція	11,3	18,6	39,7	47,0	55,3	54,4
Україна	*	*	*	11,2	17,3	21,2

* даних немає

⁸ Джерело: Demography Report, 2010: Commission Staff Working Document. – Brussels: Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities European Commission, 2010. – P.67.
Дані Державної служби статистики України.

ОЦІНКА МОЛОДИМИ ЛЮДЬМИ СТАНУ СВОГО ЗДОРОВ'Я

Молодь високо цінить стан свого здоров'я:

– за даними соціологічного дослідження „Ставлення молоді України до здорового способу життя”, проведеного Державним інститутом розвитку сім'ї та молоді за підтримки ЮНІСЕФ у 2010 р., майже 40% респондентів вважають, що здоров'я є найважливішою цінністю у їхньому житті;

– лише майже три чверті молодих людей вважають своє здоров'я дуже гарним чи гарним (у грудні 2011 р. його так оцінили 70% опитаних);

– здоров'я як життєва цінність домінує в усіх вікових групах молоді, причому зі збільшенням віку його важливість зростає (якщо у віці 14–17 років його обрали як найважливішу цінність 38,9% опитаних, у віці 18–24 років – 36,2%, то у віковій групі 25–35 років такі особи склали 45,5%), проте в оцінках стану свого здоров'я існує зворотна тенденція (за даними грудневого опитування 2011 р., дуже гарним та гарним його назвали: серед 14–17 річних – 86,4% респондентів, серед 18–24-річних – 69,7%, серед 25–29-річних – 68,3%, а серед 30–34-річних – 61,9%);

– як свідчить міжнародне дослідження „Світові цінності” (2005–2008 рр.), Україна за оцінками молодих людей стану свого здоров'я відстає від розвинених країн світу – дуже гарним та гарним його оцінили в Іспанії 95% 18–35-річних, в Канаді та США – по 90%, у Німеччині та Південній Кореї – по 89%, тоді як в Україні – 73% (рис. 1; табл.15–17).

Таблиця 15. Характеристика молоддю України віком від 18 до 35 років стану свого здоров'я, %⁹

Рік дослідження	Характеристика стану здоров'я			
	Дуже гарний	Гарний	Середній	Поганий
1996	6,5	39,8	43,8	8,9
2006	13,1	59,3	25,3	2,1
2008	10,6	46,6	38,9	3,4
2011	12,3	54,9	31,1	1,6

Таблиця 16. Характеристика молоддю України стану свого здоров'я, за віком, %, 2011 р.¹⁰

	Серед усіх	14–17 років	18–24 роки	25–29 років	30–35 років
Дуже гарний	14,4	26,5	15,5	10,1	10,1
Гарний	55,6	59,9	54,2	58,2	51,8
Посередній	28,2	11,6	29,4	29,1	36,2
Поганий	1,5	1,4	0,6	2,6	1,8
Немає відповіді	0,2	0,7	0,3	0,0	0,0

⁹ Джерело: Пораховано авторами за даними моніторингу Українського інституту соціальних досліджень ім. О.Яременка.

¹⁰ Джерело: За даними опитування, проведеного у грудні 2011 р. Українським інститутом соціальних досліджень ім. О. Яременка.

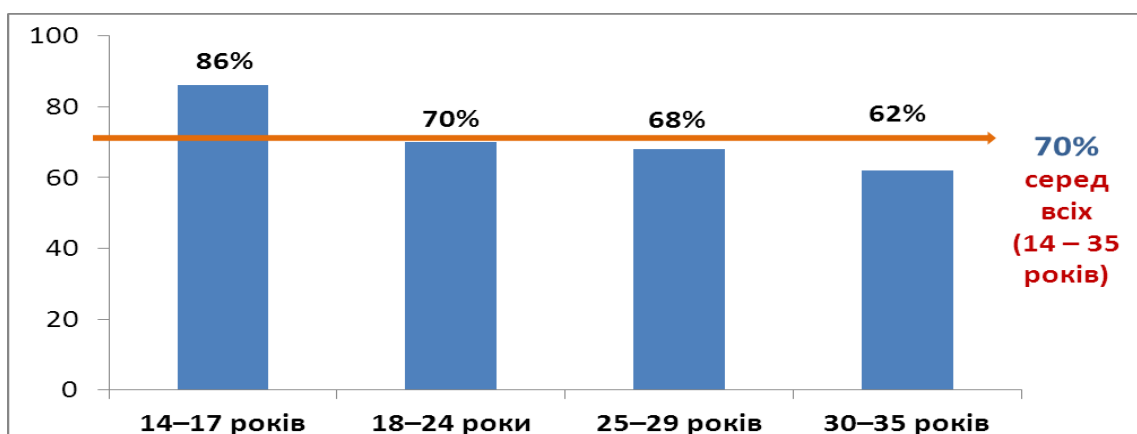

Рис.1. Характеристика молоддю України стану свого здоров'я, як «ГАРНОГО», %

Таблиця 17. Характеристика молоддю віком від 18 до 35 років стану свого здоров'я в Україні та деяких країнах світу, %¹¹

Назва країни	Характеристика стану здоров'я			
	Дуже гарний	Гарний	Середній	Поганий
Болгарія	16	47	14	3
Великобританія	41	41	15	3
Грузія	25	43	29	3
Єгипет	22	57	18	3
Іспанія	37	58	4	1
Італія	28	61	10	1
Канада	50	40	8	2
Молдова	17	54	26	3
Нідерланди	30	51	16	3
Німеччина	52	37	10	1
Нова Зеландія	41	42	15	2
Норвегія	53	35	10	2
Південна Корея	18	71	11	0
Польща	38	47	14	1
Росія	11	52	34	3
Румунія	22	60	16	2
Сербія	34	41	21	4
США	39	51	8	2
Фінляндія	36	52	11	1
Франція	52	36	10	2
Швейцарія	45	49	5	1
Швеція	43	46	9	2
Японія	20	42	32	6
Україна	13	60	25	2

¹¹ Джерело: Підраховано авторами за міжнародним дослідженням „Світові цінності” (2005–2008 рр.) [Електронний ресурс]. – Доступний з: <<http://www.worldvaluessurvey.org>>.

СТАВЛЕННЯ МОЛОДІ ДО СВОГО СОЦІАЛЬНОГО СТАНОВИЩА, ДО ПРАЦІ

З роками молодь стала краще оцінювати своє соціальне, матеріальне становище, правда нині економічна криза негативно вплинула на цей процес: за даними моніторингу УІСД ім. О.Яременка, оцінюючи за десятибальною шкалою, де „1” означає „Дуже низький”, а „10” – „Дуже високий”, до якої групи належить їхня сім'я за доходами, враховуючи всі зарплати, пенсії, матеріальні допомоги та інші надходження після відрахування податків, якщо в 1999 р. молодь виставила 3,71 бала, то в 2006 р. – 4,97, а в 2011 р. – 4,62 бала; оцінюючи за такою ж схемою фінансове становище своєї родини, молоді люди у 1999 р. виставили 3,37 бала, у 2006 р. – 5,62, а у 2011 р. – 5,03 бали, при цьому оцінка погіршується зі збільшенням віку опитаних – якщо серед 14–17-річних вона становить 5,84 бала, а серед 30–35-річних – 4,88 бала.

У молоді дещо змінюється ставлення до праці, ролі доходів: з віком молоді люди все більше бояться втратити роботу або не знайти її; зростає кількість схильних до того, що потрібні значні відмінності в доходах як стимулу індивідуальних зусиль – якщо в 1996 р. серед опитаних такі становили 56,0%, то в 2008 р. – 70,1%. Але, в грудні 2011 р. тенденція помінялася і таких залишилося лише 48% (рис. 2; табл. 18–19).

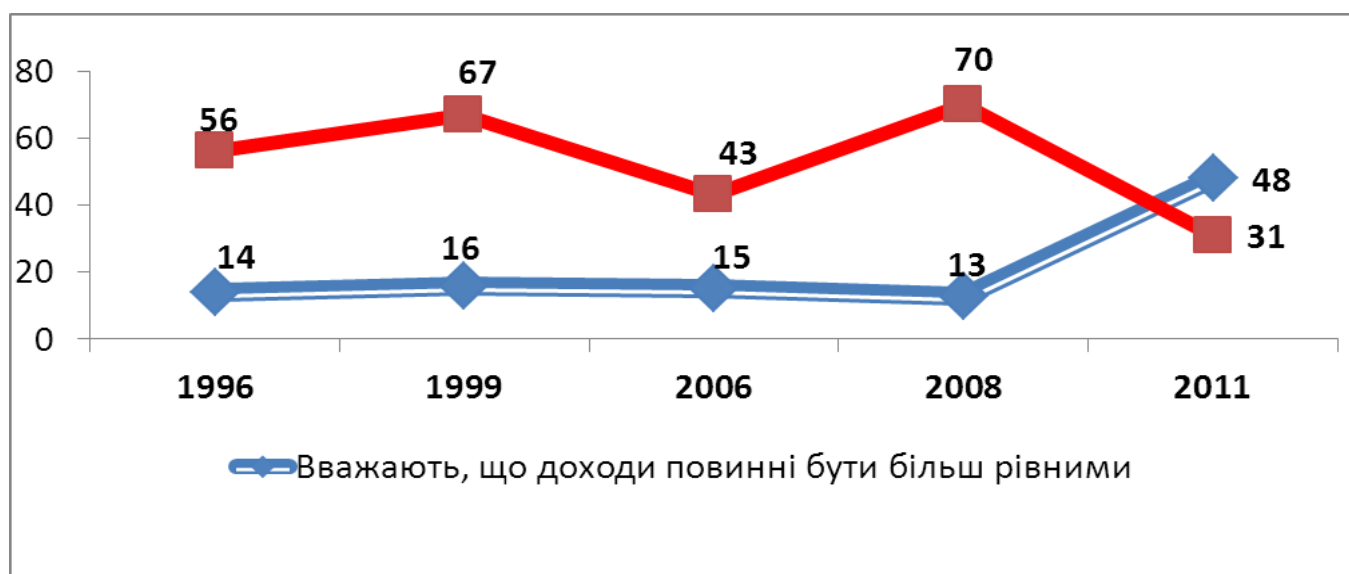

Рис. 2. Ставлення до принципів розподілу доходів, %

Таблиця 18. Молодь турбується втратити роботу або не знайти роботу, %

Вік опитаних	14–17 років	18	Серед всіх опитаних – 45%
	18–24 роки	44	
	25–29 років	54	
	30–35 років	56	
Тип поселення	Обласний центр	36	
	Інше місто	55	
	Село	42	

Таблиця 19. Визначення ролі доходів респондентами віком від 18 до 35 років, %¹²

	Роки проведення досліджень				
	1996	1999	2006	2008	2011
Вважають, що доходи повинні бути більш рівними	13,7	16,4	14,6	13,4	48,0
Схильні до того, що потрібні значні відмінності в доходах як стимули індивідуальних зусиль	56,0	67,2	43,1	70,1	30,5
Ті, кому важко визначитися у цьому питанні	22,4	15,8	18,8	15,0	21,0
Відмова від відповіді	7,8	0,6	23,5	1,5	0,5

Молоді люди більш схильні вважати за прийнятне призначення начальником достатньо кваліфікованої 30-річної людини: за десятибальною шкалою, де „1” – „Абсолютно непринятно”, а „10” – „Абсолютно прийнятно”, серед 14–17-річних середній бал становить 8,00 балів, а серед 30–34-річних – 7,70 балів; молодші також більше переконані, що підприємства, які наймають молодих людей, працюють краще, ніж ті, які наймають людей різних вікових груп (якщо серед 14–17-річних у цьому переконані 46,3% опитаних, то серед 30–34-річних – 33,9%) (рис. 3, табл. 20).

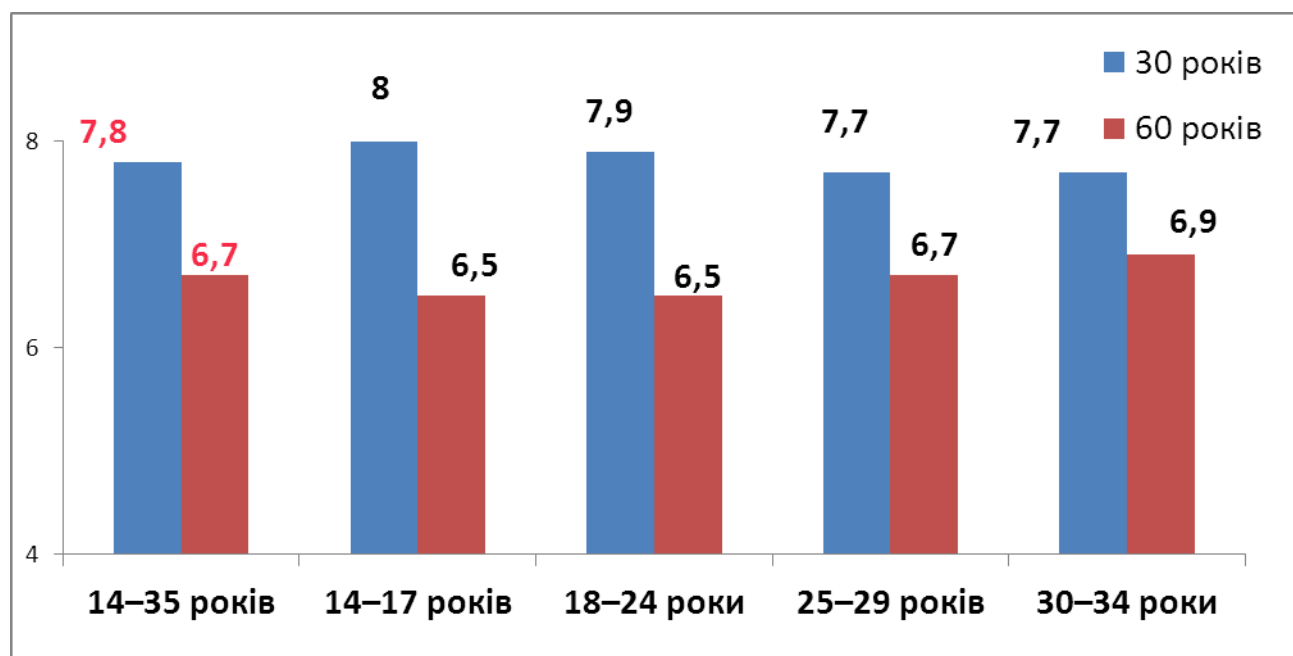

Рис. 3. Наскільки прийнятним або не прийнятним вважає більшість людей в Україні призначення достатньо кваліфікованої людини своїм начальником у віці, %

Таблиця 20. Частка тих серед молоді, хто згідний з твердженням, що підприємства, які наймають молодих людей, працюють краще, ніж ті, які наймають людей різних вікових груп, розподіл за віком, %, 2011 р. *

Серед усіх	14–17 років	18–24 роки	25–29 років	30–35 років
37,6	46,3	38,5	34,7	33,9

* Сума відповідей „Повністю згодні” та „Згодні”.

¹² Джерело: Пораховано авторами за даними моніторингу Українського інституту соціальних досліджень ім. О.Яременка.

МОЛОДЬ І РЕЛІГІЯ

Впродовж років незалежності відбулися зміни в релігійному житті молоді: за даними моніторингу УІСД, якщо в 1996 р. 58,4% молодих людей віком від 18 до 35 років відповіли, що вони релігійні люди, то в 1999 р. – 66,8%, у 2006 р. – 72,5%, у 2008 р. – 79,2%, а в 2011 р. – 63,8% опитаних. За даними міжнародного дослідження „Європейські цінності” (2008–2009), стан релігійності молоді залежить не стільки від рівня розвитку країни, як від історичних традицій, менталітету народу, від того, яка релігія сповідується в країні. За цим показником Україна перебуває в середині списку країн Європи – наприклад, віруючі серед молоді в Греції складають 95%, у Данії – 84%, в Португалії – 78%, у Швеції – 60%, в Росії – 57%, у Німеччині – 53%, а в Україні – 74% (табл. 21–22).

Таблиця 21. Відповіді молоді віком від 18 до 35 років на запитання „Незалежно від того, відвідуєте Ви церкву чи ні, чи можете сказати, що Ви...”, %¹³

	Роки проведення досліджень				
	1996	1999	2006	2008	2011
Релігійна людина	58,4	66,8	72,5	79,2	63,8
Не релігійна людина	28,5	18,1	13,5	13,7	30,2
Атеїст	2,5	1,5	1,3	1,3	5,5
Важко відповісти, немає відповіді	10,6	13,3	12,7	5,8	0,5

Таблиця 22. Частка тих, що сповідують яку-небудь релігію серед населення віком 18–35 років в Україні та у деяких країнах Європи, %¹⁴

Назва країни	Частка серед молоді віком 18–35 років, %	Назва країни	Частка серед молоді віком 18–35 років, %
Австрія	82	Молдова	92
Азербайджан	92	Німеччина	53
Албанія	64	Нідерланди	39
Бельгія	48	Норвегія	71
Білорусь	67	Польща	96
Болгарія	75	Португалія	78
Боснія і Герцеговина	76	Румунія	98
Великобританія	43	Росія	57
Вірменія	95	Сербія	71
Греція	95	Словаччина	73
Грузія	99	Словенія	65
Данія	84	Угорщина	46
Естонія	22	Туреччина	99
Ірландія	80	Фінляндія	71
Ісландія	87	Франція	36
Іспанія	61	Чехія	15
Італія	74	Чорногорія	58
Латвія	57	Хорватія	87
Литва	80	Швеція	60
Люксембург	64	Швейцарія	65
Македонія	93	Україна	74
Мальта	97		

¹³ Джерело: Пораховано авторами за даними моніторингу Українського інституту соціальних досліджень ім. О.Яременка.

¹⁴ Джерело: Підраховано авторами за даними міжнародного дослідження „Європейські цінності” (2008–2009). [Електронний ресурс]. – Доступний з: < <http://www.europeanvaluesstudy.eu> >.

МОРАЛЬНІ ЦІННОСТІ МОЛОДИХ ЛЮДЕЙ

З часом молоді люди стають все більш самостійними у виборі свого життєвого шляху: за даними моніторингу УІСД ім. О.Яременка, за десятибальною шкалою, де „1” означає „Зовсім не впливаю”, а „10” – „Суттєво впливаю”, якщо у 1996 р. середній бал становив 5,67 бала, у 1999 р. – 6,06, у 2006 р. – 6,62, то у 2008 р. – 6,69, а у 2011 р. – 6,68 бала; при цьому, у молодих бал дещо вищий: у 2011 р. для 14–17-річних він становив 6,65 бала, для 18–24-річних – 6,76 бала, а для 30–34-річних – 6,61 бала;

Молодь виявляє досить низьку довіру у стосунках з іншими людьми: лише кожний четвертий–п’ятий (20–26%) вважає, що більшості людей можна довіряти, тоді як тих, які переконані, що у стосунках з іншими людьми потрібно бути обережним у три рази більше – 61–77% (табл. 23).

Таблиця 23. Ствердні відповіді молодих людей на запитання „Як Ви вважаєте, більшості людей можна довіряти, чи потрібно бути дуже обережним у стосунках з людьми?”, %¹⁵

	1996	1999	2006	2008	2011
Більшості людей можна довіряти	24,6	24,5	25,4	20,2	26,1
Потрібно бути дуже обережним	67,7	70,4	61,2	76,9	67,2
Немає відповіді, важко відповісти	7,7	5,1	13,4	2,9	6,7

Існують проблеми в оцінках молоддю деяких аморальних дій та явищ: так, за даними моніторингу УІСД, за десятибальною шкалою, де „1” – „Ніколи не виправдано”, а „10” – „Завжди виправдано”, середній бал щодо претендування на державну допомогу, на яку не мають права, у грудні 2011 р. становив 3,45 бала; стосовно проїзду без оплати в громадському транспорті – 3,82 бала; щодо викрадення майна – 2,08 бала; стосовно несплати податків, якщо є така можливість – 3,53 бала; отримання хабара, використовуючи службове становище – 2,72 бала; з роками стає більш лояльним ставлення до гомосексуалізму, абортів, розлучень, сексу до шлюбу (табл. 24).

Таблиця 24. Динаміка відповідей молоді віком від 18 до 35 років на запитання стосовно того, наскільки виправданим є нижче наведене твердження, середній бал *¹⁶

	1996	1999	2006	2008	2011
Претендувати на державну допомогу, на яку Ви не маєте права	3,45	3,45	3,92	2,56	3,45
Проїзд без оплати в громадському транспорті	4,62	4,88	4,12	–	3,82
Викрадення майна	–	–	–	–	2,08
Несплата податків, якщо є така можливість	3,99	4,29	3,73	2,99	3,53
Отримання хабара, використовуючи службове становище	2,43	2,64	2,92	1,92	2,72
Гомосексуалізм	2,57	3,25	2,95	1,83	2,61
Аборт	4,53	4,46	4,21	3,51	3,78
Розлучення	5,3	4,97	5,18	4,43	5,37
Секс до шлюбу	–	–	–	–	6,58
Самогубство	2,25	2,27	2,41	1,53	1,81
Коли чоловік б’є свою дружину	–	–	2,06	–	1,88
Коли батьки б’ють своїх дітей	–	–	–	–	2,53
Насильство над іншими людьми	–	–	–	–	1,97

¹⁵ Джерело: Пораховано авторами за даними моніторингу Українського інституту соціальних досліджень ім. О.Яременка.

¹⁶ Там само.

УСВІДОМЛЕННЯ МОЛОДЦЮ СВОГО МІСЦЯ У СУСПІЛЬСТВІ

За даними грудневого дослідження 2011 р., в Україні більшість молодих людей в уявленнях про свій зв'язок з навколишнім світом відносять себе до громадян України – про це сказали 91,6% опитаних (табл. 25).

Як показало міжнародне дослідження „Європейські цінності” (2008–2009), традиція вважати себе більшою мірою громадянином своєї країни притаманне, в першу чергу, пострадянським, постсоціалістичним країнам (у Грузії про це заявили 68,1% опитаних, в Азербайджані 50,7%, у Вірменії 49,0%, Білорусі 46,9%, у Болгарії 46,0%, тоді як в Німеччині – 13,9%, в Австрії – 22,6%, у Швеції – 23,3%, в Ірландії – 24,0%, у Швейцарії – 25,8%. В Україні частка таких респондентів становила 46,4%). Значно менше (у межах 2–5%) молодих людей вважає, що вони належать до Європи, в Україні такі становлять 2,5% (табл. 26).

*Таблиця 25. Відповіді молодих людей стосовно їх уявлення про себе і про свій зв'язок з навколишнім світом, розподіл за віком, %, 2011 р.*¹⁷*

	Серед усіх	14–17 років	18–24 роки	25–29 років	30–35 років
Я вважаю себе громадянином світу	46,5	51,0	48,7	44,4	42,7
Я вважаю себе членом місцевої громади	50,2	49,7	49,9	48,5	53,2
Я вважаю себе громадянином України	91,6	94,6	89,8	91,0	93,1
Я вважаю себе належним до Європейського Союзу	25,0	32,7	25,7	22,0	22,5
Я вважаю себе громадянином колишнього Радянського Союзу	16,7	7,5	14,0	15,7	28,4
Я вважаю себе автономною особистістю	44,0	41,5	44,3	45,1	43,6

* Сума відповідей „Повністю згоден” та „Скоріше згоден”.

Аналіз результатів соціологічних досліджень показує, що представники молодших поколінь частіше пишаються тим, що вони є громадянами України: за даними опитування у грудні 2011 р. якщо серед 14–17-річних респондентів про це заявило 72,1% опитаних, то серед 30–34-річних – 65,1%.

Моніторинг УІСД також засвідчує, що частка тих, хто пишається своїм громадянством, з роками зростала: якщо у 1996 р. вона серед 18–34-річних вона становила 55,4%, у 1999 р. – 54,1%, то в 2008 р. – 68,2%. Однак, в 2011 р. ця частка суттєво скоротилася і становить 62,2% (табл. 27, 28). Скорочується також кількість молодих людей, готових воювати за свою країну: якщо у 1996 р. про це заявляли 63,2% опитаних, то в 1999 р. – 55,0%, у 2006 р. – 55,1%, а в 2011 р. – 54,4%.

¹⁷ Джерело: За даними грудневого 2011 р. опитування, проведеного Українським інститутом соціальних досліджень ім. О. Яременка.

Таблиця 26. Частка тих, хто вважає себе громадянином своєї країни та належним до Європейського Союзу, серед молоді віком 18–35 років в Україні та у деяких країнах Європи, %¹⁸

Назва країни	Вважають себе громадянином своєї країни, %	Вважають себе належним до Європи, %
Австрія	22,6	11,2
Азербайджан	50,7	4,4
Албанія	32,3	2,2
Бельгія	33,8	6,5
Білорусь	46,9	2,6
Болгарія	46,0	2,9
Боснія і Герцеговина	24,7	3,0
Великобританія	34,2	3,9
Вірменія	49,0	1,1
Греція	46,9	4,2
Грузія	68,1	2,0
Данія	26,9	4,9
Естонія	39,8	5,3
Ірландія	24,0	3,1
Ісландія	45,6	5,0
Іспанія	26,4	4,3
Італія	28,8	5,5
Латвія	37,4	5,7
Литва	36,0	5,4
Люксембург	34,1	22,0
Македонія	43,2	4,5
Мальта	46,4	3,9
Молдова	33,6	5,9
Німеччина	13,9	5,5
Нідерланди	40,7	4,9
Норвегія	24,1	3,9
Польща	17,6	1,2
Португалія	38,6	3,2
Румунія	19,1	1,7
Росія	42,3	2,2
Сербія	34,9	5,5
Словаччина	35,0	2,3
Словенія	27,4	4,1
Угорщина	33,5	2,9
Туреччина	37,5	0,7
Фінляндія	50,7	6,4
Франція	27,7	5,9
Чехія	26,7	2,7
Чорногорія	29,0	2,6
Хорватія	33,8	3,7
Швеція	23,3	5,6
Швейцарія	25,8	10,7
Україна	46,4	2,5

¹⁸ Джерело: Підраховано авторами за даними міжнародного дослідження „Європейські цінності” (2008–2009). [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://www.europeanvaluesstudy.eu>.

Таблиця 27. Динаміка відповідей молодих людей віком від 18 до 35 років на запитання стосовно того, чи пишаються вони тим, що є громадянами України, %¹⁹

	Роки проведення досліджень				
	1996	1999	2006	2008	2011
Дуже пишаються	19,3	18,1	29,5	32,5	10,7
Скоріше пишаються	36,1	36,0	41,7	35,7	51,5
Скоріше не пишаються	21,8	27,5	18,2	19,6	27,3
Зовсім не пишаються	11,0	13,6	6,8	5,3	8,1
Немає відповіді	11,5	4,5	3,8	6,9	2,4

Таблиця 28. Відповіді молодих людей стосовно того, чи пишаються вони тим, що є громадянами України %, 2011 р.²⁰

	Серед усіх	14–17 років	18–24 роки	25–29 років	30–35 років
Дуже пишаються	12,5	22,4	11,7	9,3	11,0
Скоріше пишаються	51,2	49,7	51,9	48,9	54,1
Скоріше не пишаються	25,4	15,0	25,9	30,6	25,2
Зовсім не пишаються	8,5	10,9	7,6	9,3	7,3
Немає відповіді	2,4	2,0	2,9	1,9	2,3

За даними міжнародного опитування „Європейські цінності” (2008–2009 рр.), цей показник серед молоді віком від 18 до 35 років в Україні (тут про те, що вони гордяться тим, що є громадянами своєї країни сказало 73% опитаних) відстає від переважної більшості країн Європи, зокрема про гордість за свою країну заявило в Ірландії 99% респондентів цього віку, на Мальті – 97%, у Грузії – 96%, у Фінляндії – 94%, в Ісландії – 93%, у Польщі та в Португалії – по 95%, у Великобританії – 93%.

СТАВЛЕННЯ МОЛОДІ ДО ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ, ДО МОВИ

Молоді люди постійно приділяють досить високу довіру до засобів масової інформації, при цьому останнім часом найавторитетнішим для них став Інтернет, хоча за показником його користувачів Україна ще суттєво відстає від розвинутих країн світу. Для того, щоб дізнатися, що відбувається в країні і світі, молодь найчастіше використовує телебачення, мобільний телефон та Інтернет. Не відбувається прогресу у ви користуванні молодими людьми у спілкуванні української мови (рис. 4; табл. 29–32).

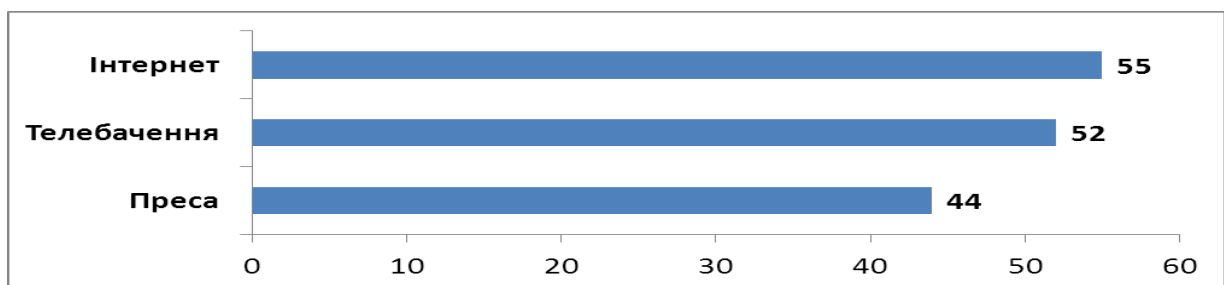

Рис. 4. Довіра до джерел інформації, %

¹⁹ Джерело: Пораховано авторами за даними моніторингу Українського інституту соціальних досліджень ім. О.Яременка.

²⁰ Джерело: За даними грудневого опитування 2011 р., проведеного Українським інститутом соціальних досліджень ім. О. Яременка.

Таблиця 29. Відповіді молодих людей віком 14–35 років стосовно того, як часто вони використовують різні джерела інформації для того, щоб дізнатися, що відбувається в країні і світі, %²¹

	Щодня	Щотижня	Щомісяця	Рідше ніж щомісяця	Ніколи
Щоденні газети	7,3	26,4	10,7	19,7	35,9
Друковані журнали	3,0	17,7	22,5	25,4	31,3
Випуски новин на телебаченні	51,8	28,4	6,8	5,1	7,8
Випуски новин на радіо	22,3	18,4	9,6	14,7	34,8
Мобільний телефон	48,8	6,7	3,8	6,7	34,0
E-mail	23,1	15,0	6,4	7,9	47,6
Інтернет	43,4	19,4	7,5	5,4	24,2
Бесіди з друзями чи колегами	58,5	22,2	6,9	3,9	8,4

Таблиця 30. Динаміка відповідей молодих людей віком від 18 до 35 років на запитання стосовно того, якою мовою зазвичай вони спілкуються вдома, %²²

	Роки проведення досліджень		
	1996	2006	2011
Українською	56,9	37,1	41,3
Російською	41,5	46,8	40,0
Однаковою мірою українською та російською	–	14,4	16,6
Іншою	0,6	0,7	2,1
Немає відповіді, важко відповісти	0,9	1,1	–

Таблиця 31. Відповіді молодих людей віком на запитання стосовно того, якою мовою зазвичай вони спілкуються вдома, розподіл за віком, %, 2011 р.

	Серед усіх	14–17 років	18–24 роки	25–29 років	30–35 роки
Українською	42,0	46,3	42,6	40,3	40,4
Російською	39,0	33,3	40,2	40,3	39,4
Однаковою мірою українською та російською	17,0	19,0	15,2	17,5	17,9
Іншою	1,9	1,4	2,0	1,9	2,3

Таблиця 32. Динаміка відповідей молодих людей віком від 18 до 35 років на запитання стосовно того, до якої національності вони себе відносять, %

	Роки проведення досліджень	
	2006	2011
Українець/ка	82,6	82,6
Росіянин/ка	14,8	14,8
Інша	2,6	2,6

²¹ Джерело: Таблиці 29, 31 порашовані за даними грудневого опитування 2011 р., проведеного Українським інститутом соціальних досліджень ім. О. Яременка.

²² Джерело: Таблиці 30, 32 порашовані авторами за даними моніторингу Українського інституту соціальних досліджень ім. О. Яременка.

УЧАСТЬ МОЛОДИХ ЛЮДЕЙ В ОРГАНІЗАЦІЯХ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Що стосується участі молоді в роботі громадських об'єднань, в цілому організацій громадянського суспільства, то, незважаючи на те, що молоді люди, як і населення в цілому, досить високо оцінюють роль цих структур у суспільному житті, що частка 18–34-літніх респондентів які заявляють, що вони беруть активну участь в їх діяльності, і зростає (якщо в 1996 р. вона становила 11,0%, то в 2006 р. 22,3%, а в 2011 р. – 21,5%) (див. табл. 33), проте залишається все ж невисокою: так, за даними міжнародного дослідження „Європейські цінності” (2008–2009 рр.), якщо в Україні частка членів молодіжних та дитячих організацій серед населення віком 18–35 років становила лише 1,2%, то, наприклад, в Нідерландах – 12,8%, у Бельгії – 11,8%, в Італії та Ірландії – по 11,3%, у Данії – 8,8%.

Таблиця 33. Частка молодих людей віком від 18 до 35 років, які заявляють, що вони є активними членами організацій громадянського суспільства, %²³

	Роки проведення досліджень		
	1996	2006	2011
Всі організації громадянського суспільства	11,0	22,3	21,5
<i>в тому числі:</i>			
Релігійні або церковні організації	2,1	5,8	4,6
Спортивні організації або організації, пов'язані з проведенням дозвілля	3,1	8,8	8,3
Організації, пов'язані з освітою, мистецтвом, музикою	2,3	4,7	8,3
Профспілки	2,2	5,2	3,7
Політичні партії	0,8	2,3	1,6
Організації з охорони навколишнього середовища	0,6	0,9	1,4
Професійні об'єднання	0,5	1,6	3,0
Благодійні або гуманітарні організації	0,1	1,9	1,7
Організації споживачів	–	0,6	1,0
Групи самопомоги, взаємодопомоги	–	–	1,4
Інші організації	0,5	1,0	1,8

²³ Джерело: Пораховано авторами за даними моніторингу Українського інституту соціальних досліджень ім. О.Яременка.

ВИСНОВКИ

Молодь віком від 14 до 35 років в Україні становить майже третину населення.

Лише за належної підтримки духовного, інтелектуального та фізичного потенціалу такий потужний людський ресурс є запорукою досягнення високого рівня суспільного розвитку.

В умовах динамічного суспільного розвитку, зміною ідеологічних засад їх функціонування особливого значення набувають проблеми ціннісних орієнтацій молодих людей.

Хоча у трансформації ціннісних орієнтацій сучасної української молоді відбулися певні позитивні зрушення, проте їх розвиток стримується складною соціально-економічною ситуацією в країні, політичними кризами.

У рейтингу життєвих цінностей молоді перше місце впродовж усіх років незалежності займає сім'я, далі йдуть друзі, робота, вільний час і значно відстають релігія та політика.

Молодь високо цінить стан свого здоров'я, проте, за оцінками молодих людей, воно гірше ніж в однолітків за рубежом та погіршується зі збільшенням віку молодого покоління.

Упродовж років незалежності зростає релігійність молодих людей і за її показниками Україна нині перебуває в середині списку країн Європи.

З часом молоді люди стають, з одного боку, все більш самостійними у виборі свого життєвого шляху, більш незалежними, а з другого боку, більш індивідуалістичними, прагматичними, більш критичними.

Молодь проявляє досить низьку довіру у стосунках з іншими людьми.

Існують проблеми в оцінках молодими людьми деяких аморальних дій та явищ.

В Україні більшість молодих людей в уявленнях про свій зв'язок з навколишнім світом відносять себе до громадян України і такий підхід притаманний для більшості пострадянських, постсоціалістичних країн.

Представники молодших поколінь частіше пишаються тим, що вони є громадянами своєї країни, проте Україна за цим показником відстає від переважної більшості країн Європи.

З роками молодь стала краще оцінювати своє соціальне, матеріальне становище, правда нині економічна криза негативно вплинула на цей процес.

Незважаючи на те, що молоді люди досить високо оцінюють роль організацій громадянського суспільства, що частка 18–34-літніх респондентів які заявляють, що вони беруть активну участь в їх діяльності, й зросла, проте вона залишається все ж невисокою.

В цілому можна стверджувати, що молоде покоління України за своїми поглядами та ціннісними орієнтаціями значно ближче до молодого покоління європейських країн порівняно з тим, які зв'язки існують у старших поколінь. Молоді люди більш гомогенні у просторі „схід–захід”, „місто–село”, що сприятиме формуванню більш високого рівня консолідації. Молодь більшою мірою поділяє постмодерністські цінності, орієнтована на самостійність, самореалізацію та відстоювання власних думок.

**Балакірева Ольга Миколаївна;
Бондар Тетяна Василівна;
Головенько Валерій Антонович**

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ УКРАЇНИ (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕННЯ)

ІНФОРМАЦІЙНА БРОШУРА

Підписано до друку 16.12.2011. Формат 60x841/8.

Папір 150 г/м², блок 110 г/м². Друк офсетний. Наклад 1080 примірників.

Замовлення згідно Договору №02 від 15.12.2011

Надруковано СПД Соколянським А.Ю.

м. Київ, пров. Задорожний, 3 корп. 2

тел. 097 983 19 53

Свідоцтво про державну реєстрацію суб'єкта підприємницької діяльності –
фізичної особи,

№В03 620436, виданого Солом'янською районною Державною адміністрацією міста
Київ 08.12.2010р. за №2073000000023379,

Свідоцтво про сплату єдиного податку
серія И №038032 від 01 квітня 2011 р.